

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, визначення поняття.

В лексиці менеджменту (управління) на рівні загальних дефініцій широко вживаним є термін “обліково-аналітичне забезпечення” у розумінні інформаційної підтримки процесу прийняття управлінських рішень [1]. Науковці досліджують обліково-аналітичне забезпечення різних напрямів діяльності суб’єктів господарювання, зокрема: управління підприємством та корпораціями [2; 3]; управління витратами [4]; управління витратами на оплату праці [5]; інноваційним розвитком підприємства [6]; капіталом [7]; аналізу [8]; планування [9]; звітності [10]; економічної безпеки [11]; бухгалтерської експертизи [12] тощо. Це свідчить про те, що “обліково-економічне забезпечення” має свої тематичні елементи (підсистеми), а тому може розглядатись як категорія бухгалтерського обліку.

Змістовне наповнення поняття “обліково-аналітичне забезпечення” та близьких до нього термінів, за думкою окремих науковців, наведено в таблиці.

Таблиця

Змістовне наповнення поняття “обліково-аналітичне забезпечення”

Автор	Зміст поняття
Обліково-аналітичне забезпечення	
В. В. Родкіна [13]	Обліково-аналітичне забезпечення можна визначити як інтерактивну структуру, яка включає персонал, обладнання і процедури, об’єднані інформаційним потоком, використовуваним логістичним менеджментом для планування, регулювання, контролю та аналізу функціонування й розвитку підприємства.
Н.Голячук [2]	Обліково-аналітичне забезпечення – компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дозволяє розв’язувати функціональні задачі управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси та зв’язки із зовнішнім середовищем.
Н.А. Тичініна [14]	Обліково-аналітичне забезпечення розвитку підприємства – єдність систем обліку та аналізу, що поєднані інформаційними потоками для управління економічними процесами при виборі (або реалізації) напрямів стійкого розвитку та варіантів їх фінансування.
Інформаційно-облікове забезпечення	
М. І. Кутер [15]	Інформаційно-облікове забезпечення – взаємозв’язок оперативного, бухгалтерського (фінансового і управлінського) і статистичного обліку за рахунок спільності методології обліку в усьому господарстві держави, а також показників прогнозування, обліку і звітності.
Аналітичне забезпечення	
Т. П. Карпова [16]	Аналітичне забезпечення – процес збору початкових даних від джерел формування первинних аналітичних даних з подальшою процедурою обробки сформованих аналітичних даних і використанням отриманої аналітичної інформації в процесі оцінки і контролю за виробничою діяльністю.
Інформаційне забезпечення	
М.А. Вахрушина [17]	Информационное обеспечение – это сбор, обработка и передача финансовой и нефинансовой информации, используемой менеджерами для планирования и контроля за ходом деятельности вверенных им подразделений, измерения и оценки полученных результатов. Эта информация отличается регулярностью, своевременностью, емкостью, простотой формы и восприятия.
М.Г. Твердохліб [18]	Інформаційне забезпечення менеджменту – сукупність форм документів різних видів призначення, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення і форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі під час її функціонування на об’єкті управління
М.Г. Чумаченко [19]	Інформаційне забезпечення – динамічна система одержання, оцінки, зберігання та переробки даних, створена з метою вироблення управлінських рішень. Її можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі (ІС) у процесі її функціонування

Дані таблиці свідчать, що застосовуються чотири основні терміни, що пов'язані з забезпеченням менеджменту інформацією для управління, і при розкритті змістовного наповнення яких зустрічаються прямо та/або опосередковано слова “облік” та “аналіз”. Зважаючи на те, що переважна кількість інформації для управління продукується в системі бухгалтерського обліку, ми вважаємо, що термін “обліково-аналітичне забезпечення” є найбільш точним.

У визначеннях обліково-аналітичне забезпечення переважно розглядається як окрема система або підсистема системи вищого рівня з точки зору її структури (елементів), функцій, організації, як процес. Тобто, наведені визначення не конкретизують змістове наповнення терміну, а є організаційно-функціональними [13], системно-функціональними [2; 14], системними [15], процесними [16], процесно-функціональними [17] тощо.

Окремі дослідники у визначеннях обліково-аналітичного забезпечення вказують на продукт (інформація), який формує система [17] або сукупність створених обліково-аналітичною системою документів, що використовується менеджментом для управління [18; 19].

Проаналізуємо термін “обліково-аналітичне забезпечення”.

За В.М. Брюшинкіним поняття – це думка, що узагальнює об'єкти деякої безлічі й виділяє цю безліч по відмінній для неї ознаці та в ході мислення вирішує три пізнавальні завдання: 1) відрізняє об'єкти безлічі, що цікавлять нас, від всіх інших об'єктів; 2) узагальнює об'єкти безлічі, що цікавлять нас; 3) виражає сутність об'єкта даної безлічі [20].

Проте, жодне з вищенаведених визначень не відповідає цим вимогам до поняття. По суті вони є різними поняттями, але з одним підметом, якому не повною мірою відповідає присудок, причому у різних авторів із різним наповненням.

Термін складається з трьох слів. Ключовим словом у цьому словосполученні є слово “забезпечення”. У словниках зазначається, що воно є похідним від слова забезпечувати і означає постачання чогось у достатній кількості, задоволення кого-, що-небудь у якихось потребах. У другому значенні – створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось [21]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови наводиться визначення інформаційного забезпечення, як забезпечення необхідною інформацією [21], а згідно з Законом України “Про інформацію”, інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [22]. Слід зазначити, що слово “забезпечення” свідчить про достатність, але достатність для різних умов та у просторі та часі має своє наповнення. Отже, для словосполучення “обліково-аналітичне забезпечення” найбільше підходить розуміння забезпечення як постачання чогось у достатній кількості та задоволення когось у якихось потребах. У нашому випадку – потребах у інформації для управління.

Безумовно, забезпечення можна розглядати також у плані створення надійних умов для здійснення чого-небудь. У такому разі слід застосовувати словосполучення “система обліково-аналітичного забезпечення”, яка є підсистемою обліково-аналітичної системи управління підприємством і включає такі організаційні моменти: організацію масиву інформації, організацію її переробки та потоків.

Наступне за рангом слово у словосполученні “обліково-аналітичне забезпечення” – “облікове”. Слово “облікове” свідчить про те, що забезпечення здійснюється на основі даних обліку. Облікове забезпечення – сукупність показників, які необхідно отримати в системі обліку, у тому числі для наступного аналізу. На наш погляд у цьому разі слід говорити про облік у найбільш загальному плані як про реєстрацію фактів (подій). До подій належать як господарські операції, які є сферою фінансового обліку, так й інші факти та події, які не відображаються в системі рахунків бухгалтерського обліку. Частина фактів та подій, разом з господарськими операціями, знаходять відображення в управлінському обліку, який забезпечує підприємство внутрішньою (конфіденційною) інформацією для управління. Але для управління використовується й інша інформація, яка фіксується на підприємстві: про кадри, екологічні викиди, технічна, технологічна, науково-технічна, технологічна, методична, нормативна тощо.

Згідно із Великим тлумачним словником сучасної української мови слово “аналітичний” означає той, що містить аналіз, детальний розбір чого-небудь [21]. Тобто, облікову інформацію оброблюють різними методами економічного (фінансового), статистичного, математичного аналізу. Методи аналізу використовують також і до іншої інформації, яка не продукується на підприємстві, але її врахування необхідне при прийнятті управлінських рішень, адже підприємство чи організація не є закритою системою і функціонує в зовнішньому середовищі, яке встановлює для діючих підприємств (організацій) певні вимоги та обмеження нормативного та ненормативного характеру, без дотримання яких успішне функціонування підприємства неможливе.

У зв’язку з тим, що суб’єкти економічної діяльності найбільш зацікавлені в економічній інформації саме про свою діяльність, яка накопичується в системі бухгалтерського обліку, конструкцію “обліково-аналітичне забезпечення” слід віднести до категоріального поняття бухгалтерського обліку, як системи, яка включає в себе фінансовий та управлінський облік.

При визначенні категоріального поняття, як сукупності певних елементів, необхідно визначати мету. Мета системи обліково-аналітичного забезпечення – надання релевантної інформації для управління на різних рівнях.

Враховуючи викладене, **обліково-аналітичне забезпечення управління – сукупність обробленої облікової та необлікової інформації, призначеної для управління підприємством (організацією), напрямками його діяльності або його окремими об’єктами** (відособленими напрямками, витратами, продажами, інноваційною діяльністю тощо). Обліково-аналітичне забезпечення є багатограним і не обмежується лише цифровими звітами. Інформація може бути представлена у формі звітів, розрахунків, доповідей, аналітичних оглядів тощо.

Обліково-аналітичне забезпечення управління може бути спрямоване на тактичний період (оперативне управління) та майбутні періоди (стратегічне управління). Проте, поділ обліково-аналітичного забезпечення на оперативне та стратегічне є умовним, тому що і в оперативних періодах вирішується частина стратегічних цілей, а виконання стратегічних цілей конкретизується за оперативними періодами. Тобто, оперативне і стратегічне обліково-економічні забезпечення є взаємообумовленими і взаємно пов’язаними.

Рівень фактичного обліково-аналітичного забезпечення не завжди є достатнім для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, особливо в умовах, що постійно змінюються, що потребує адекватного постійного його пристосування до потреб управління, та спонукати на досягнення поставлених цілей, а не бути простою констатацією фактів.

Висновки та пропозиції. Обліково-аналітичне забезпечення управління можна розглядати як з організаційної точки зору так і з точки зору кінцевого продукту. Якщо обліково-аналітичне забезпечення розглядається з організаційної точки зору, то слід застосовувати словосолучення “система обліково-аналітичного забезпечення”, а якщо з точки зору кінцевого продукту – “обліково-аналітичне забезпечення”.

Пропонується визначення обліково-аналітичного забезпечення управління як сукупності обробленої облікової та необлікової інформації, призначеної для управління підприємством (організацією), напрямками його діяльності або його окремими об’єктами. Склад, структура та зміст обліково-аналітичного забезпечення в умовах, що постійно змінюються, потребують адекватного постійного його пристосування до потреб управління.

Список використаних джерел: 1. В.Ф. Яценко. Методологічний генезис сутності та змісту обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. // ВІСНИК ЖДТУ. Серія Економічні науки 2013. № 3 (65). С. 75-84. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/6944/1/75.pdf>. 2. Голячук Н. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством / Н.Голячук //Економічний аналіз : зб. наук. праць ; редкол.: С.І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2010. –

Вип. 6. – Ч. 3. – С. 408–410. **3.** Мних Є.В., Обліково-аналітичне забезпечення в інформаційній системі управління корпораціями / Є.В. Мних, О.М. Брадул [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2009_647/23.pdf. **4.** Пойда Ю.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами на виробництво комбікормів : автореф. дис.... канд. екон. наук : 08.00.09 / Ю.М. Пойда ; Нац. аграр. ун-т. – К. – 2008. – 24 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/ard/2008/08pumvkv.zip>. **5.** Баянова О.В. Формирование учетно-аналитической системы управления затратами на оплату труда: монография / О.В. Баянова; М-во с.-х. РФ, федеральное гос. бюджетное образов. учреждение высш. проф. образов. “Пермская гос. с.-х. акад. им. акад. Д.Н. Прянишникова” – Пермь: ИПЦ “ПрокростЪ”, 2014. – 312 с. **6.** Волощук Л.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства / Л.О. Волощук // Праці Одеського політехнічного університету / Економіка. Управління. – 2011. – Вип. 2 (36). – С. 329-338. **7.** Проняева Л.И. Методология формирования учетно-аналитического обеспечения управления основным капиталом в организациях К : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.12 / Проняева Людмила Ивановна ; Мичуринск. гос. аграр. ун-т. – Орел. – 2011. – 440 с. **8.** Максименко. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного аналізу. Вісник НУ «Львівська політехніка» № 722, 2012. – С. 150-154. **9.** Адамів М.Є. Методико-аналітичне забезпечення антисипативного планування на підприємствах/ М.Є. Адамів. // Вісник НУ «Львівська політехніка» № 722, 2012. – с. 3-7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vlp.com.ua/node/8608>. **10.** Хомин П. Я. Формування системи звітності сільськогосподарських підприємств та її облікового забезпечення. // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Спеціальність 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – К.: Національний науковий центр “інститут аграрної економіки”, 2004. – 30 с. **11.** Тринька Л.Я. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємств / Л. Я. Тринька // Науковий вісник нац. університету біоресурсів і природокористування України . – 25/09/2012 . – № 177 Ч.4: Економіка. аграрний менеджмент, бізнес . – С. 177-182. <http://elibrary.nubip.edu.ua/15960/1/12tly.pdf>. **12.** Остап'юк Н.А. Обліково-аналітичне забезпечення бухгалтерської експертизи: теорія і методика : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / Н. А. Остап'юк. – Житомир : ЖДТУ, 2006. – 267 с. **13.** Родкина А. Т. Информационная логистика. – М.: Экзамен, 2001. – 288 с. **14.** Тычинина Н.А. Теоретическое обоснование содержания учетно-аналитического обеспечения устойчивого развития предприятия / Н.А. Тычинина // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2009. – № 2. – С. 103-107. **15.** Кутер М.И. Теория бухгалтерского учета. Учебник / М. И. Кутер. – 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Финансы и статистика, 2007. – 592 с. **16.** Карпова Т. П. Управленческий учет / Карпова Т.П. – 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юнити-Дана, 2004. – 351 с. **17.** Вахрушина М. А. Бухгалтерский управленческий учет: Учебник [Текст] / М. А. Вахрушина. – М.: Омега – Л, 2007. – 576 с. **18.** Твердохліб М.Г. Інформаційне забезпечення менеджменту : навч. посібник / М.Г. Твердохліб. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 224 с. **19.** Економічний аналіз: навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с. **20.** Брюшинкин В.Н. Логика. Учебник для вузов. – Москва: Гардарики, 2001. – 334 с. **21.** Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с. **22.** Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/conv>.